

Доброго дня! Тема уроку. Дієслово. Дієслівні форми

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

1. Робота з крилатим виразом

- Прочитайте вислів про мову Олександра Олеся. Яка основна думка виражена в цих словах? Яка частина мови допомогла передати це яскраво? Запишіть речення.

Бринить-співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.

- **Перегляньте відеоурок.** Форми дієслова
<https://www.youtube.com/watch?v=bN4EVZlsNbw>

2. Лінгвістична гра «Так» чи «Ні»

1. Дієслово – це самостійна частина мови.
2. Дієслово називає дію або стан предмета.
3. Дієслово відповідає на запитання що робити? що зробити? що роблять? що робитимуть? тощо.
4. Дієслова мають час.
5. Дієслова мають вид.
6. Дієслова мають спосіб.
7. Дієслова змінюються за відмінками.
8. У реченні дієслова найчастіше виконують роль додатка.
9. За підрахунками мовознавців, за поширеністю в мовленні дієслово посідає перше місце.
10. У висловлюваннях різних стилів кількість дієслів однакова.
11. У мовленні дієслова вживають тільки в прямому значенні.

12. Дієслова не входять до складу фразеологізмів.

3. Робота над текстом з граматичним завданням

Перепишіть текст. Вкажіть усі дієслівні форми, що в поданому тексті використано.

Прокидаюся на березі Десни під дубом. Сонце високо, косарі далеко, коси дзвенять, коні пасуться. Пахне в'ялою травою, квітами. А на Десні краса! Лози, висип, кручі, ліс — все блищить і сяє на сонці. Стрибаю з кручі в пісок до Десни, миюся, п'ю воду. Вода ласкава, солодка. П'ю ще раз, убрівши по коліна і витягнувши шию, як лошак, потім стрибаю на кручу і гайда по сінокошу. І вже я не ходжу, а тільки літаю, ледве торкаючись луку. Вбігаю в ліс — гриби. У лози — ожина. У кущі — горіхи. В озері воду скаламучу — риба.

Отак я раюю днів два або три, аж поки не скосять траву. Ношу дрова до куреня, розводжу огонь, чищу картоплю (О. Довженко).

Розподільний акродиктант .4

:Згрупуйте дієслова за дієслівними формами

,в а р і а н т 1 – неозначена форма дієслова

,в а р і а н т 2 – особове дієслово

,в а р і а н т 3 – дієприкметники

,в а р і а н т 4 – дієприслівники. Свій вибір обґрунтуйте

Мовити, думає, розуміючи, навчений, освітити, укладають, шанує, вивчити, .осявши, афішувати, додаючи, аналізований, ахає, увімкнувши

(У кожному слові підкреслити першу букву. З цих букв прочитаєте речення)

5. Творче спостереження з елементами аналізу

Прочитайте текст. Визначте його тему й основну думку. До якого типу мовлення він належить. Визначити форми виділених дієслів.

Спроба **зібрати** найжиттєдайніше і найцінніше з океану слів української мови **робилася** давна. Українське словникарство **має** кількаторітню історію. З-поміж усіх словників **вирізняється** славнозвісний “Словарь української мови” за редакцією Бориса Грінченка. Словник було **видано** на початку ХХ століття. Він **містить** близько 70 тисяч слів. Це найвидатніше досягнення українського словникарства, найповніша на свій час **видрукувана** мовна скарбниця нашого народу. Словник і досі знаний як словник Грінченків,

словник *залибленого* у народне слово письменника, який з великою сумлінністю *зібрав* усе найдобріше з живої української мови. Він не *втратив* свого значення й до сьогодні.

ФОРМИ ДІЄСЛОВА			
НАЗВА ФОРМИ	ЗАГАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ	ПИТАННЯ	ПРИКЛАДИ
НЕОЗНАЧЕНА ФОРМА	ДІЯ, СТАН АБО ПРОЦЕС ПОЗА ЧАСОМ ЧИСЛОМ, ОСОБОЮ	ЩО РОБИТИ? ЩО ЗРОБИТИ?	ПИСАТИ, НАМАЛЮВАТИ
ОСОБОВЕ ДІЄСЛОВО	ДІЯ, СТАН ПРЕДМЕТА	ЩО РОБЛЮ? ЩО ЗРОБЛЮ? ЩО РОБИВ? ЩО БУДУ РОБИТИ?	ПИШУ, МАЛЮВАЛИ
ДІЄПРИКМЕТНИК	ОЗНАКА ПРЕДМЕТА ЗА ДІЄЮ	ЯКИЙ? ЯКА? ЯКЕ? ЯКІ?	ПИСАНИЙ, МАЛЮЮЧИЙ
БЕЗОСОБОВА ФОРМА НА -НО, -ТО	ДІЯ, ЩО СПРИЙМАЄТЬСЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ	ЩО ЗРОБЛЕНО?	ПИСАНО, НАМАЛЬОВАНО
ДІЄПРИСЛІВНИК	ДОДАТКОВА ДІЯ, ОБСТАВИНА ДІЇ	ЩО РОБЛЯЧИ? ЩО ЗРОБИВШИ?	ПИШУЧИ, НАМАЛЮВАВШИ

6. Лінгвістична гра «Третє зайве»

1. Зникає, зникати, зникають.
2. Навчився, навчити, навчитися.
3. Любити, улюблений, улюблені.
4. Вимовляючи, вимовивши, вимовляю.

7. Дослідження-відновлення

Відновіть ритм уривка з поданого вірша, переставивши слова в належному порядку.

Мова в землі віки лежала

І врешті на світ вибилась.

О мово, колискова ноче!

Прийми привіт мій радісний.

Навік пройшла безславна пора...

Цвіти і сяй, державна моя...

Олександр Олесь

Назвати форми дієслова.

8. Самостійна робота

- До змінюваних дієслівних форм запишіть у дужках форму інфінітива. Назвіть морфологічні ознаки інфінітива. Який заголовок ви дали б тексту?

Гаї, завітчані в жовті і багряні барви, вигріваються під лагідним осіннім сонцем. Небо високе і синє-синє, без жодної хмаринки, на його пречистому тлі палахкотять дерева, неначе вогнескипи.

Час від часу набіжить вітер, вдарить тугою хвилею по верховіттях, і тоді враз закружляє в повітрі золотаво-багряниста віхола, зашурхотить падолистами. Здається, що й не листя тріпоче, а жахтить живе полум'я, щоб за хвилинку згаснути, розпрощавшись з вітром і сонцем (І. Цюпа).

9. Порівняння дієслівних форм

- Запишіть коломийки. Виразно прочитайте їх. У яких формах ужиті в них дієслова? Чим вони відрізняються між собою?

1. Ой кувала зозуля, та вже не чувати:
Полетіла в гай зелений нічку ночувати.
2. Ой піду я в полонину травицю косити,
Зроблю собі коновлятко — водицю носити.

10. Виразне читання та аналіз вірша

- Виразно прочитайте вірш В. Бичка «Українська мова». Яка дієслівна форма в ньому переважає? Що таке дієприкметник? Чим він відрізняється від інших дієслівних форм?

УКРАЇНСЬКА МОВА

Мово моя українська —
Батьківська, материнська,
Я тебе знаю не вивчену —
Просту, домашню, звичну,

Не з-за морів прикликану,
Не з словників насмикану.
Ти у мене із кореня —
Поле мені наговорена,
Дзвоном коси прокована,
В чистій воді смакована.
Болем очей продивлена,
Смутком багать продимлена,
З хлібом у душу всмоктана,
В поті людським намокнута,
З кров'ю моєю змішана.
І аж до скону залишена
В серці моїм.

11. Порівняння дієприкметника й прикметника

- У поданих словосполученнях замініть дієприкметники прикметниками і запишіть паралелі. Чим відрізняються ці форми між собою?

Зразок: Занесена дорога — чиста дорога.

- ☐ зеленіюче поле
- ☐ застелений стіл
- ☐ прикриті кущі
- ☐ прибуваючий поїзд

12. Установлення зв'язків між дієслівними формами й пунктуацією

- Прочитайте речення, поясніть розділові знаки. Назвіть дієприслівники в цих реченнях.

1. Сонце спускалося до обрію, заливаючи багрянцем далекі поля й переліски (І.Цюпа). 2. За Ташанню по ярах шуміли, спадаючи, весняні води (Г. Тютюнник). 3. Не взявшись за сокиру, хати не зробиш (Нар. творчість).

13. Підбір ілюстративного матеріалу

- Прочитайте теоретичні положення. Підберіть ілюстративний матеріал. Запишіть ці речення.

Дієприслівником називається невідмінювана дієслівна форма із суфіксами -чи, -ши, яка, вказуючи на додаткову дію, пояснює в реченні основне дієслово.

Цій дієслівній формі властиві ознаки дієслова і прислівника, тому й називається вона дієприслівником.

14. Робота з текстом

- Прочитайте текст, визначте його тему. Як ти дбаєш про своє здоров'я?
ТВОЄ ЗДОРОВ'Я У ТВОЇХ РУКАХ

Людина кінця ХХІ віку особлива, бо живе в поганих екологічних умовах, дихає забрудненим повітрям, п'є нечисту воду, ще й привчилася зловживати медикаментами хімічного походження. Сучасна людина недостатньо звертає увагу на своє здоров'я.

Завдяки тому, що маємо специфічну екологічну ситуацію: крім, нітратів, гербіцидів та інших отрутохімікатів, які застосовуються в сільському господарстві, у продуктах харчування присутні ще й радіонукліди, з'явилося багато хронічних захворювань.

Американське товариство геронтологів своїм девізом має слова: «Якщо у вас є здоров'я, то у вас є все».

Щоб продовжити здоров'я, треба дотримуватися таких основних принципів: раціональне харчування, мета життя, оптимізм і вміння володіти своїми емоціями, режим праці й відпочинку, рухова активність, ходіння, біг, плавання, відмова від шкідливих звичок, нормальний сон, загартування організму.

Дотримуючись доступних і дієвих порад у поєднанні з активним способом життя, не відриваючись від ласкавої Матері-Природи, можна на багато років зберегти своє повноцінне здоров'я та активне довголіття (О. Ганич).

- Доповніть текст своїми міркуваннями. Останнє речення запишіть. Назвіть у ньому дієслівні форми.

15. Робота над тестами

1. Позначте рядок, у якому всі слова належать до дієслів. Визначте їхню дієслівну форму.

- А) крикніть, причини, крикливий, покрикувати;
- Б) переходячи, переходив би, перехідний, переходьте;
- В) перемігши, перемагати, переможний, переможемо;
- Г) учити, навчивши, учений, учіться;
- Д) запечений, запік би, закипаючи, запікся.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Написати невеликий твір (на вільну тему), використавши різні дієслівні форми.

2. Виконайте тестові завдання

1. До яких дієслівних форм належать виділені слова

І якщо завтра моя мова *згине*,

Уже сьогодні *вмерти* ладен я.

2. На питання який? яка? яке? які? відповідає

а) неозначена форма дієслова

б) дієприслівник

в) дієприкметник

г) особове дієслово

3. Дієприслівник відповідає на питання

а) що робити? що зробити?

б) що роблю? що зроблю?

в) який? яка? яке? які?

г) що роблячи? що зробивши?

4. Дієприслівник має значення

а) дії або стану

б) ознаки предмета за дією

в) додаткової дії.

5. Ознаку предмета за дією означає

а) неозначена форма дієслова

б) особове дієслово

в) дієприкметник

г) дієприслівник.

6. Мова – це цілюще народне джерело, і хто не припадає до нього вустами, той сам висихає від спраги.

У реченні є

а) неозначена форма дієслова

б) особове дієслово

в) дієприкметник

г) дієприслівник